

Mikulski, Zdzisław

Z życia nauki i życia Towarzystwa : 85-lecie Akademii Nauk Technicznych - ANT (1920-1939 i 1946-1949) oraz 75-lecie Wydziału VI Nauk Technicznych TNW (1930-2005)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 68, 66-69

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NOTATKI HISTORYCZNE

85-LECIE AKADEMII NAUK TECHNICZNYCH – ANT (1920–1939 I 1946–1949) ORAZ 75-LECIE WYDZIAŁU VI NAUK TECHNICZNYCH TNW (1930–2005)

Akademia Nauk Technicznych, związana z Towarzystwem Naukowym Warszawskim, została utworzona w 1920 r. z inicjatywy TNW, w celu popierania rozwoju nauk technicznych oraz związanych z nimi nauk matematyczno-fizycznych. Do poparcia jej utworzenia skłonił niedobór przedstawicieli techniki w Towarzystwie. Nadmienmy, że ówczesny Wydział V powstał dopiero w 1930 r. i był związany ściśle z Akademią. W skład ANT weszło z wyboru po 6 członków – profesorów politechnik Lwowskiej i Warszawskiej, w tym ze Lwowa: Tadeusz Godlewski, Edwin Hauswald, Maksymilian Tytus Huber, Ignacy Mościcki, Stefan Niementowski, Maksymilian Thulie, oraz z Warszawy: Józef Dziekoński, Henryk Mierzejewski, Aleksander Wasiutyński, Czesław Witoszyński, Jan Zawadzki, Konstanty Żórawski. Na posiedzeniu organizacyjnym 26 XI 1920 r. wymienieni członkowie wybrali dodatkowo 12 członków założycieli: Witold Broniewski, Wiesław Chrzanowski, Henryk Czopowski, Stefan Drzewiecki, Feliks Kucharzewski, Józef Mikułowski-Pomorski, Gabriel Narutowicz, Aleksander Rithert, Karol Skibiński, Wiktor Syniewski, Edmund Załęski, Kazimierz Żórawski; 28 XI 1920 r. nastąpiło ukonstytuowanie Zarządu, prezesem został Gabriel Narutowicz, sekretarzem Jan Zawadzki.

W skład ANT weszli członkowie: czynni, korespondenci, honorowi i zagraniczni, w 4 wydziałach: Nauk Matematyczno-Fizycznych, Nauk Inżynierskich, Nauk Mechanicznych i Nauk Technicznych. Nie przewidziano osobnego wydzielenia nauk rolniczych. Władzą naczelną było Zgromadzenie Ogólne.

Do wykonania pewnych określonych zadań Akademia mogła powoływać specjalne komisje. Jako pierwsza powstała już w 1923 r. Komisja Polskiego Słownictwa Technicznego, pod przewodnictwem Aleksandra Wasiutyńskiego, wybitnego specjalisty w dziedzinie kolejnictwa. Komisja miała za zadanie ustalenie i uporządkowanie w Polsce jednolitej terminologii technicznej i stała się bodaj najaktywniejszą i bardzo potrzebną

komisją. Równoległe powstała Komisja Lwowska, grupująca tamtejszych członków, w celu wzmożenia prac w zakresie organizowania posiedzeń naukowych w środowisku lwowskim. Dopiero w 1934 r. powstała kolejna Komisja Biblioteczna, w ramach której nawiązano wymianę wydawnictw z zagranicą.

Akademia Nauk Technicznych weszła w skład Komitetu Porozumiewawczego w 1931 r. utworzonego przez 3 główne towarzystwa naukowe: Polską Akademię Umiejętności, Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Towarzystwo Naukowe we Lwowie. Komitet miał na celu „popieranie i obronę wszelkich interesów nauki polskiej” – jak głosił statut. W pierwszym okresie działalności (1931–1934) podejmowano uchwały dotyczące: ustawy o szkołach akademickich, rozporządzenia o stowarzyszeniach, dotacjach państwowych dla towarzystw naukowych, sporządzania bibliografii polskich w językach obcych prac naukowych, udziału nauki polskiej za granicą, finansowania działalności naukowej – akcję tę prowadzono m. in. na terenie sejmu i senatu. Tu należy podkreślić rolę ANT w utworzeniu w 1936 r. Rady Nauk Ścisłych i Stosowanych, oraz specjalistycznych komitetów naukowych (w liczbie 15), w tym kilku dotyczących techniki (Górnictwo-Hutniczy, Inżynierijno-Architektoniczny i Mechaniczno-Elektrotechniczny).

Od 1925 r. ANT rozwinęła działalność publikacyjną i do 1939 r. wydano ponad 50 tytułów. Początkowo były to prace członków w serii „Prace Akademii Nauk Technicznych”, następnie cenniejsze prace doktorskie i habilitacyjne, później także prace autorów spoza ANT – także w językach obcych, a nawet informatory naukowe, jak „Polskie placówki badawcze. Nauki fizyczne. Technika” – Henryk Mierzejewski (1925). W latach 1929–1939 wydano pięć słowników polskich wyrazów technicznych z podaniem ich znaczenia i równoważników w językach obcych z zakresu: eksploatacja techniczna dróg żelaznych, maszyny hydrauliczne i pneumatyczne, matematyka, elektryczność i magnetyzm, komunikacja lądowa, a także – Władysław Wojak: Historia i bibliografia słownictwa technicznego polskiego od czasów najdawniejszych do końca 1933 r. (1936). Poczynając od 1934 r. rozpoczęto wydawanie rocznika w językach obcych – prac polskich i obcych – ukazało się 6 tomów. Tom VII (1939–1945) ukazał się dopiero w 1946 r. Wyszły też 2 tomy *Travaux de l'Institut Aérodynamique de Varsovie* (1927 i 1928) oraz 4 tomy „Prace Zakładu Metalurgicznego Politechniki Warszawskiej” (1929–1934).

ANT mieściła się początkowo w gmachu Politechniki, a od 1932 r. we własnym lokalu w Pałacu Staszica. Korzystała z dotacji Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministerstwa Przemysłu

i Handlu, Komunikacji, Robót Publicznych, zapomogi Funduszu Kultury Narodowej itp. W 1937 r. ANT liczyła 101 członków, w tym 1 honorowy (Ignacy Mościcki). Po ogłoszeniu „Ustawy z dnia 25 maja 1939 r.” ANT zmieniła nazwę na Polska Akademia Nauk Technicznych (PANT).

Prezesami ANT/PANT byli: Gabriel Narutowicz (1920–1922), Maksymilian Thulie (1923–1928), Maksymilian Tytus Huber (1928–1930), Maksymilian Matakiewicz (1930–1933), Aleksander Wasiutyński (1933–1939), Kazimierz Bassalik (1946–1949). Próby wznowienia działalności PANT, rozpoczęte w 1946 r., nie przyniosły efektów i w 1949 zostały zaniechane.

Niezależnie od istnienia Akademii Nauk Technicznych uznano za słuszne powołanie w ramach WNT, w marcu 1930 r., osobnego Wydziału V Nauk Technicznych. Na jego czele stanął Aleksander Wasiutyński, wkrótce prezes ATN, sekretarzem został Witold Broniewski, twórca polskiej szkoły metaloznawstwa. Wydział liczył początkowo 17 członków, przeważnie profesorów Politechniki Warszawskiej i Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Przyjęto zasadę bliższej współpracy Wydziału z ANT, a zwłaszcza wspólne posiedzenia naukowe i odczyty. W 1939 r. osiągnięto liczbę ponad 30 osób, wybitnych polskich przedstawicieli techniki i rolnictwa. Powstanie Wydziału V Nauk Technicznych TNW i jego ścisła współpraca z ANT, zwłaszcza wspólne akcje odczytowe, kojarzą się z działalnością komisji ANT, w tym analogia z Komisją Lwowską – jako Komisją Warszawską – niewątpliwie bowiem powołanie Wydziału V wzmogło aktywność ANT w środowisku warszawskim. Po wojnie Wydział wznowił działalność mając ogółem zaledwie 12 członków, ale wkrótce, wraz z odbudową zniszczonego kraju, nastąpiła wzmożona działalność, a nawet konieczność powołania komisji specjalistycznych. Odżyła również Sekcja Nauk Rolniczych.

Z chwilą wznowienia działalności TNW w 1982 r. – tym razem jako Wydział VI Nauk Technicznych liczył już 36 członków rzeczywistych i 17 członków korespondentów. Obecnie Wydział VI liczy ogółem ponad 90 osób; jego działalność ogranicza się głównie do akcji odczytowej.

LITERATURA

Mikulski Z., 2003: *Towarzystwo Naukowe Warszawskie – trzy wcielenia – podobieństwo w odmienności*. Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, LXV (2002).

- Różiewicz J., 2006: *Akademia Nauk Technicznych 1920–1939 i 1946–1949*. Rocznik V (2005). Polskie Towarzystwo Historii Techniki – Muzeum Techniki.
- Starck J. R., 2001: *Nauki rolnicze w Towarzystwie Naukowym Warszawskim*, [w:] *200-lecie Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk* – pod red. Z. Mikulskiego. Towarzystwo Naukowe Warszawskie.
- Zych W., 2001: *Profesorowie Politechniki Warszawskiej w Towarzystwie Naukowym Warszawskim*, (w:) *200-lecie Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk* – pod red. Z. Mikulskiego. Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

Zdzisław Mikulski